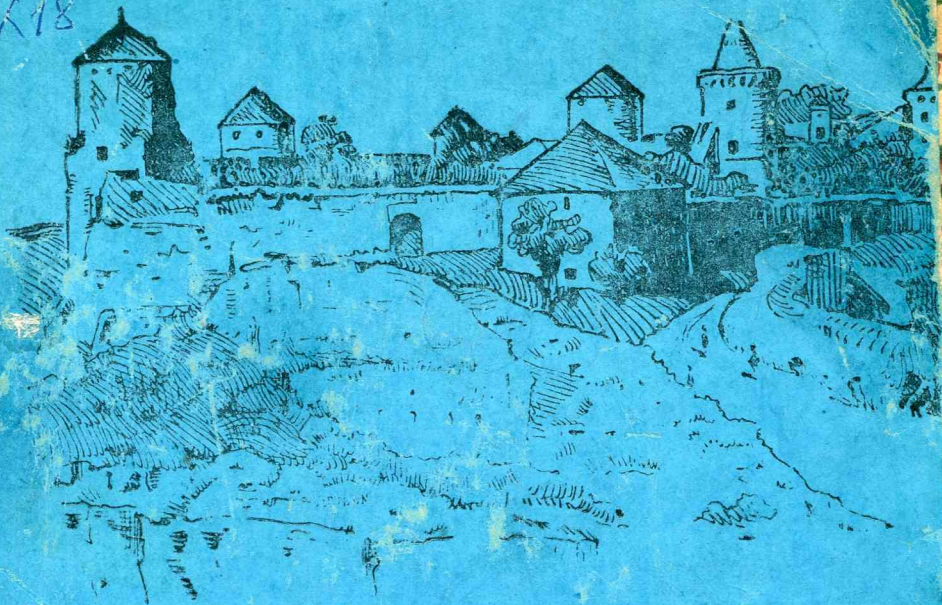

K18

Кам'янць- Подільський

1

1956

Кам'янець-Подільський

Літературно-художній
альманах

ХМЕЛЬНИЦЬКА
ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА
ІМ. М. ОСТРОВСЬКОГО

1

1956 РІК

Перевірено 1994 р.

З М І С Т

Володимир БЕЛЯЄВ. Багаті і славні традиції	3
Письменники розповідають: Любомир ДМИТЕРКО.—Від усього серця; Терень МАСЕНКО. — Мої ро- бітфаківські роки; Олекса КУНДЗИЧ—З днів юності; Наталя ЗАБІЛА. — Перші радощі; Федір МАКІВЧУК. — Щасливої дороги	7
Борис ИВАНОВ. Он живет	12
Григорий ГОРАШ. У памятника	13
Павло МЕЛЬНИК. Сім'я будівельника	14
Юхим БЕЙДЕР. Ланкова з хутора Вільного	17
Іван ПУСТОВИЙ. В ім'я людини	27
Іван ПАВЛОВСЬКИЙ. Моїй Вітчизні. Юність. Колискова	30
Наталя КАЩУК. Лесі Українці. Сестрі. Етюд	31
Анатолій ДЛУЖНЕВСЬКИЙ. Вечір над полями	32
До 40-х роковин Великого Жовтня. Вони боролись за Вла- ду Рад (наші інтерв'ю)	33
Андрій КОНИК. Ой, як ранок палав. Зоя. Журавлі. Перший сніг	37
Семен БЕЛЬФЕР. Бессмертная книга. Доброго пути. Весна и осень	39
Юхим АЛЬПЕРІН. Життя кличе (оповідання)	42
Борис КОМСКИЙ. У древних стен. Цветы на шелке. Близ- кие и далекие. Где он слышал? Рядом с ветром	56
Вадим ОЛІЙНИК. Щастя (оповідання)	60
Іван МАХОВСЬКИЙ. Стругальник. Сивина. В пору весняну . .	63
Петро ФАРИНЮК. Подруга моряка	64

Микола КУБРАК. В Кептаун (оповідання)	65
Ефим ШМИДТ. Первый урок. Двойка. Любовь. Сон	76
Полікарп СВДЕР. Хазяїн (оповідання)	78

ГУМОР І САТИРА

Микита ГОДОВАНЕЦЬ. Віл. Сич-мовчун. Ослиця і Жай- ворон. Кручений панич і Лозина	84
Петро КОВАЛЬСЬКИЙ. Про штани, макітру і масовика (гумореска)	87

З УСТ НАРОДУ

Нові фольклорні записи про Устима Кармалюка	91
Народна пісня Поділля	100
Іван ШЕВЧУК. Моя сопілка. Ота біленька невеличка. Ранок свіжий, ясний	105
Мойсей РАТНЕР. Разговор с Маяковским	106

ПУБЛІЦИСТИКА

Олександр ГОГОЛЬ. Погляд у завтра	107
Тамара СИС. Сторінки історії	111

КРИТИКА ТА БІБЛЮГРАФІЯ

Євгенія ГІНЗБУРГ. З життя — в книгу, з книги—в життя	117
Микола СКОРСЬКИЙ. Шукати нових шляхів	122

Володимир БЕЛЯЄВ

Багаті і славні традиції

 РОГУЛЮЮЧИСЬ якомсь вулицями сонної Москви, я зупинився біля картографічного магазину на Кузнецькому мості. За вітриною його висіла велика карта, що відображала основні етапи здійснення і просування Великої Жовтневої революції в нашій країні. Червоними прапорцями на ній відмічені міста, де, слідом за повсталим Петроградом, була проголошена Радянська влада, і зазначені дати утворення Рад робітничих, солдатських та селянських депутатів. Я відшукав на карті своє рідне, дуже близьке серцю місто Кам'янець-Подільський і приємно здивувався, дізнавшись, що Радянська влада була проголошена тут на другий день після Жовтневого перевороту в Петрограді.

Через всю Російську імперію, що повстала, в самий її південно-західний кут, на береги Смолрича дуже швидко донеслися слова Великого Леніна: «Вся влада Радам!». Вітер революційних перетворень, який здував плісняву старої моралі і забобонів, вяртався і на вулиці старовинного Кам'янця-Подільського ще в перші місяці революції. Знайшлися тут сили, які, відповівши всім серцем і душею на заклик партії більшовиків, заклали тут, в тодішньому губернському центрі Поділля, перший фундамент Радянської влади.

Відбити всі етапи народження нової людини в новому суспільстві, крім історії, повинна і радянська література — скрізь в країні, і в тому числі в Кам'янці-Подільському. Це тим більш важливо і потрібно, що наше чудове старовинне місто було здавна, з глибокої давнини, містом багатих літературних традицій.

Можливо, у Кам'янець-Подільський до декабриста Раєвського надсилали свої листи, написані гусячим пером, Олександр Пушкін. Тут писав свої вірші сучасник великого російського поета — К. Батюшков. Над планами Кам'янця-Подільського, над обрисами його фортеці не раз схилявся польський романіст Генріх Сенкевич, створюючи свою, хай де в чому помилкову, тенденційну трилогію «Огнем і мечем», яка все ж залишила слід в історії літератури. Минуле цього міста: історію життя повстанця Кармелюка вивчав польський історик Ролле і багато інших істориків та романістів. Нещодавно стало відомо, що в одному з будинків Кам'янця-Подільського починав свій літературний шлях тоді скромний викладач гімназії Сергій Миколайович Сергєєв-Ценський. А згадаємо таких видатних письменників української літератури, як Степан Руданський, Анатоль Свидницький з його «Люборацькими», М. Коцюбинський, згадаймо велику актрису минулого Марію Савіну або шліссельбургця Семена Олейничука, які жили в нашому місті.

Бували в Кам'янці-Подільському письменники О. Купрін, В. Вересаєв, В. Боцяновський, Юрій Сльозкін. В Кам'янці-Подільському жили довгий час близькі родичі Федора Михайловича Достоевського. В Чорному Острові працював учителем український байкар Глібов. В Кам'янці-Подільському народився і провів своє дитинство видатний поет і державний діяч Радянської України, керівник Спілки радянських письменників України Микола Бажан. Тут жив письменник Юрій Смолич. З його повісті «Дитинство» легко дізнатись про побут міста в перші десятиріччя нинішнього віку.

Вже в двадцяті роки, коли Кам'янець-Подільський став радянським містом, в ньому бурхливо закипіло літературне життя. Дивився тут прем'єру своєї п'єси «Яблуневий полон» український драматург Іван Дніпровський. Сюди приїжджала з Харкова відома дитяча письменниця Наталя Забіла, тут, навколо газети «Червоний кордон», яка почала виходити в 1924 році, групувався літературний молодняк, що утворив саме те творче середовище, з якого вийшло багато українських радянських письменників, а серед них Любомир Дмитерко, Терень Масенко, Олекса Кундзіч, Марко Кожушний. Тут почав писати свою незавершену забуту зараз трилогію «Сполохи» активний організатор літературної молоді

і перший редактор «Червоного кордону» Сава Божко, який трагічно загинув вже після закінчення Вітчизняної війни.

В різні періоди часу в нашому місті працювали такі публіцисти, як нинішній редактор журналу «Герець» Федір Маківчук, нинішній міністр закордонних справ України Лука Паламарчук (в тридцять років він редагував газету «Червоний кордон»), нинішній редактор газети «Радянський Крим» Дмитро Прикордонний.

Мальовнича природа Кам'янця-Подільського і його люди вдохновляли не тільки літераторів, але й художників. Тут ріс і виховувався відомий український художник Микола Бурячек, який помер в роки війни в Харкові, звідси родом відома художниця України, видатний майстер живопису Тетяна Яблонська. Сюди приїжджав писати свої пейзажі один з ленінградських майстрів А. Каплан. Прийшовши в Кам'янець-Подільський з військами Уральського танкового добровольчого корпусу, московський художник Віктор Цигаль одразу ж після визволення міста зробив багато чудових зарисовок. В Кам'янці народився і виріс один з талановитих художників, що зараз працює у Львові, С. Гризберг, широко відомий своїми портретами Ярослава Галана, зробленими ним з натури за життя письменника.

В двадцять років Кам'янець-Подільський часто відвідували багато видатних письменників не тільки Радянської України, але й всього Радянського Союзу.

Пам'ятаю, якось за дорученням редакції журналу «Літературний сучасник» мені довелося відвідати відомого радянського романіста Юрія Миколайовича Тинянова. Він жив тоді в Ленінграді в квартирі, що її колись займав композитор А. Глазунов, за Казанським Собором, по вулиці Плеханова. Юрій Тинянов в той час напружено працював над романом «Пушкін». Вважаючи хвороба часто відривала його від роботи. Ми змушені були публікувати роман маленькими порціями і робити великі перерви в друкуванні «Пушкіна»; волею-неволею, щоб не викликати нарікань читача, доводилося квачити його автора. За такою місією я тоді й відвідав Юрія Тинянова. Після закінчення ділової частини розмови Юрій Тинянов запитав мене, звідки я родом. Коли я назвав Кам'янець-Подільський, він пожвавішав. Виявляється, одного разу, приїхавши випадково влітку з Ленінграда до Кам'янця - Подільського, Юрій Миколайович проводив на Руських Фільварках свою відпустку, працюючи там над розділами «Пушкіна». Ніколи не забуду, з яким хвилюванням в розумних, проникливих очах розповідав мені Тинянов про свої враження від міста. Він говорив, що далеко і близька історія міста здатна викликати до життя не один історичний роман, а природа міста така, що на ній, як на прекрасній основі, талановита людина може виткати не один, подібний чудовому килиму, епохальний твір.

Я згадав ці слова Юрія Тинянова і після того, як в місті побував один з талановитих майстрів французького кіно, співрежисер знаменитого Рене Клера по картині «Під дахами Парижа», один з авторів післявоєнного фільму «Битва на рейках» Жан Лотц. Він приїхав в Кам'янець-Подільський гостювати до групи Одеської кіностудії в 1937 році і, повернувшись в Одесу, розповів мені, що Кам'янець-Подільський зачарував його. Гість з Франції говорив, що в Кам'янці-Подільському можна знімати абсолютно все для кінематографії: і Прованс, і Отелло, і кадри з життя різних орієнтальних країн.

Створення літературного об'єднання при газеті «Прапор Жовтня» і випуск його учасниками справжнього літературно - художнього альманаха — дуже відрядне явище в житті Кам'янця-Подільського. Особливо відрядно, що об'єднання молодих сил старовинного міста з багатими літературними традиціями відбувається напередодні сорокаріччя Великої Жовтневої соціалістичної революції. Це не просто випадковий збіг обставин, але й пряма вказівка того основного тематичного магістрального маршруту, по якому треба буде рухатись вперед і завойовувати перемогу за перемогою всім літераторам Кам'янця-Подільського. В місті і навколишніх селах розсипані завали чудового, не початого ще пером художника людського матеріалу, що може бути предметом глибокого, вдумливого вивчення і викликати до життя не один з творів, здатних виховувати читача в дусі комуністичної ідеології.

Беру наугад ряд прикладів.

Є над Дністром село Бабшин. Тут в двадцятих роках була створена одна з перших комун на Поділлі. Ще багато було індивідуальних сільських гос-

подарств, ще «гуляли» по шляхах, наближаючись часто до околиць Кам'янця-Подільського, банди Чернилевського. Мамалиги, Орла-Гальчевського, а в прикордонному селі Бабшині група ентузіастів створила вже непогану комуну. Комунари жили і працювали за високим законом людського співжиття. Вони показували приклад навколишнім селам, виховували молодь. Хто ж були ці люди, як вони жили, яка їх дальша доля? Хіба це не тема, достойна художнього твору, подібна тій, що вдохновила ленінградську поетесу Ольгу Берггольц на створення «Перворосійська»?

Сотні і тисячі юнаків та дівчат Кам'янця-Подільського ходять щоденно по вулиці Вутіша. А запитайте першого-ліпшого з них, що вони знають про цього одного з перших комуністів на Поділлі, який приїхав до Кам'янця-Подільського з фронтів громадянської війни керувати воєнно-політичними курсами і загинув на посту, виснажений непосильною працею? Впевнено можу сказати — нічого не знають. Адже є люди, які пам'ятають ще Вутіша, цього бездоганного комуніста, кришталевої чистоти людини, похованого в землі нашого міста. Хіба не зможе молодий літератор спробувати свої сили і здібності, якщо не в повісті чи романі, то, на перший випадок, в нарисі про одного з перших комуністів Кам'янця-Подільського?

А візьмемо ще таку цікаву тему, що чекає свого художника. Люди, виховані в Кам'янці-Подільському, стали інженерами, директорами підприємств, керівниками главків, міністерств. Я не називаю тут окремо їх прізвищ, хоча добре знаю багатьох з них, але прошу повірити мені на слово: їх багато, вони є типовим явищем, і кожний з них з глибокою ніжністю згадує перші роки свідомого життя, проведеного над кручами Смотрича. І молодий літератор, який би «пішов» на таку тему, створивши, скажімо, історію життя будівника, що починав саме в Кам'янці-Подільському свій шлях, міг би завоювати успіх і принести велику користь своєю книжкою.

Без побоювання того, що мене обвинуватять у «квасному патріотизмі», можу сказати, що кам'янчани з великим пієтизмом ставляться до минулого і сучасного свого рідного міста і в більш важких умовах, ніж жителі інших міст, досить швидко впорядкували його після війни. Хоч і живі у спогадах великі жертви в людях, хоч і лежать ще в руїнах цілі квартали старого міста, але порядок, наведений на кам'янецьких вулицях, а найголовніше — уміння багатьох і багатьох кам'янчан бачити революційну перспективу, боротись за близьке майбутнє свого міста не може не порадувати кожного приїжджого.

Часті публікації музейних і архівних працівників про минуле міста, які охоче друкує газета «Прапор Жовтня», — велика і потрібна справа. Ці короткі статті: то про перебування в Кам'янці-Подільському М. І. Калініна, то про декабристів на Поділлі, то про події 1905 року, що відбувались тут, — прищеплюють велику любов до минулого міста, допомагають краще зрозуміти, якими шляхами люди прийшли до теперішніх світлих днів. Дуже корисно буде, коли в цей процес вклучаться молоді літератори міста і, подібно тому, як топограф «піднімає» географічну карту, зможуть силою свого молодого таланту, наполегливістю, допитливістю примусити заглиблювати всі ці факти далекого і близького минулого, що має пряме відношення до землі, по якій ми щоденно ходимо.

Але при цьому треба пам'ятати одну обов'язкову умову: не замикатись тільки в межах одного міста і його історії. Весь час пам'ятати про нерозривні зв'язки Кам'янця-Подільського з усією радянською країною. Ці зв'язки можна прослідкувати і в минулому, і в сучасному.

Маленький напівкустарний завод «Мотор», що в двадцять років обслуговував виключно потреби одного міста і навколишніх сіл, тепер став верстатобудівним заводом. Його продукція йде не тільки для Радянського Союзу, але і для країн народної демократії. Це значить, що праця кам'янчан допомагає будівництву соціалізму в країнах, що йдуть то нашому шляху. Така маленька деталь сьогодинішнього життя міста може вдохновити початкуючого літератора на великі філософські узагальнення. Але це тільки доля верстатів, а наскільки можна розсунути рамки типових узагальнень, якщо глибше, уважніше вивчити долю їх творців — радянських людей, що живуть в місті і на околицях. Скільки людей, що увібрали в своїй біографії неповторні риси часу, пережитого нами, населяють Кам'янець-Подільський! І молоді літератори повинні вміти знаходити таких цікавих людей.

Працюючи в будь-яких жанрах, треба зберегти для читачів сьогодинішнього дня і для людей майбутніх поколінь живі образи людей — наших сучасни-

ків, і тих, що визволяли Кам'янець-Подільський, вибивали з нього фашистів, тримали оборону Турецької фортеці, і тих, що відбудовували Новий міст, давали місту першу воду, споруджували нові будинки на місці руїн і випікали перші буханки хліба для населення. Треба зберегти в літературі, узагальнивши і типізувавши старих, кадрових кам'янецьких пролетаріїв верстатобудівного заводу, електростанції і тих робітників алебастрового заводу, що віднині своєю працею будуть обслуговувати Львівсько-Волинський вугільний басейн нашої Батьківщини.

Не слід прагнути одразу брати великі висоти, намагатись «осягти неосяжне», писати поеми, великі романи, повісті. Треба починати з маленького: з оповідання або нарису в газету, з невеликого вірша, з літературного запису оповідання бувалої людини.

З свого скромного досвіду можу сказати, що я безмірно вдячний праці в газеті. З перших юнкорівських заміток до написання трилогії «Стара фортеця» пролягла дистанція дуже великого розміру. Протягом цього часу бували зриви, розчарування, невдачі. Але робота в газеті вчила багато дечому: економно користуватись словом, вмінню в малому бачити велике, а найголовніше — завжди контролювати себе відповіддю на запитання: яку ж користь принесеш ти народу тим, що пишеш. І якщо мене запитують, коли я почав писати свою трилогію, я відповідаю: в жовтні 1933 року, а точніше — 26 жовтня 1923 року, коли «Робітнико-селянська газета», що виходила у Вінниці, опублікувала мою першу замітку «Пансіон для благородних учителів», і цією публікацією викликала в мене невгасиме бажання писати, допомагати друкованим словом загальній справі боротьби за Радянську владу. Ця перша замітка була неначе пунктиром, хай дуже хитким, невпевненим, повісті «Стара фортеця». вірніше — початкових розділів цієї повісті.

Хотілося б порадити молодим літераторам Кам'янця-Подільського, які лише починають свій творчий шлях, щоб вони вже зараз, виступаючи з першими творами, нагромаджували матеріал для майбутніх великих творів. В нашому швидкоплинному часі багато дечого скоро забувається, вивітрюється.

В наші дні є чимало хороших слів, висловлень, приказок. Їх треба зберігати, не надіючись тільки на пам'ять, з допомогою записних книжок — вірних супутників молодого літератора, куди треба заносити багато дечого: і окремі влучні слівця народної мови, яких ніколи сам не придумаєш, сидячи за письмовим столом, і приказки, і цікаві прізвища, і цікаві сюжети, і невідомі широкій громадськості та й самому тобі історичні факти.

В таких старовинних містах, як Кам'янець-Подільський, крім літературних традицій, як правило, завжди існувала традиція створення книг з історії міста. Одним з авторів таких книг з історії Кам'янця-Подільського був добре знайомий старожилам історик Сіцинський. Але в його архіві і великій бібліотеці були відомості про місто головним чином до 1914 року. Багато з того, що писав Сіцинський і інші історики, звичайно, потребує великого і суворого марксистського відбору.

Цілком можливо, настане такий час, коли історикам і літераторам Кам'янця-Подільського випаде почесне завдання написати історію свого рідного міста від XI віку і до наших днів. Готуватись до цього треба вже зараз, нагромаджуючи матеріал, збираючи кадри, публікуючи окремі наукові розвідки з цієї галузі і популярні статті. Цій меті також може служити наш альманах, на сторінках якого відображене сьогодні, кинутий погляд і в завтра і відтворена, очищена від фальсифікацій історія краю і міста, така близька нашому серцю.

м. Львів.

Письменники розповідають

У місті Кам'янці - Подільському жили і працювали видатні українські радянські письменники і поети.

Нижче друкуються спогади Любомира Дмитерка, Тереня Масенка, Олексі Кундзіча, Наталі Забіли та Федора Маківчука.

ВІД УСЬОГО СЕРЦЯ

РОКИ молодих шукань, дерзань, помилок і перших творчих успіхів назавжди залишаються в серці кожного з нас, як найдорожчий спогад. Коли я згадую свою творчу молодість, у пам'яті моїй встає сонячний квітневий день і я, щасливий, юний (мені було тоді сімнадцять років), іду чудовим парком над скелястим Смотричем з свіжою, що пахне ще друкарською фарбою, газетою в руках. Це було у Кам'янці-Подільському, в 1928 році. У газеті «Червоний кордон» було надруковано мій перший вірш «Мати». Потім у цій же газеті друкувалось багато моїх віршів, оповідань і, навіть, два романи з продовженням. Регулярно виходила в газеті «Літературна сторінка», де друкувались твори багатьох молодих поетів і прозаїків.

Українська радянська література переживає зараз, після XX з'їзду Комуністичної партії Радянського Союзу, період творчого піднесення. Разом з усіма трудящими Соціалістичної Батьківщини письменники готуються до відзначення знаменної дати 40-річчя Великого Жовтня. Нема сумніву, що в ближчі місяці радянські читачі і глядачі одержать нові цікаві високохудожні романи, повісті, оповідання, вірші, поеми, п'єси. Хочеться, дуже хочеться, щоб серед цих творів помітне місце зайняли книги молодих авторів України, зокрема Кам'янецьчини. Якщо не в найближчі місяці, то хоча б у найближчі роки.

Професія літератора складна, багатогранна, вона вимагає всебічного знання життя, обізнаності з різними галузями людської праці, глибокого проникнення в психологію людини. Літератор повинен постійно наполегливо вчитись, як у життя, так і у великих класиків української, російської та іноземної літератури. Літератор повинен бути озброєний світлим вченням марксизму-ленінізму, яке вказує людству шлях у майбутнє. Літератор повинен працювати щоденно, наполегливо й натхненно, любити працю, віддаватись творчості цілком. Талант треба розвивати й шліфувати працею, творчими шуканнями. Я знаю, що це істини загальновідомі, і все ж користуюсь випадком, щоб ще раз нагадати про них моїм молодим друзям з Кам'янецьчини.

Від усього серця бажаю успіху Вам, дорогі товариші!

МОЇ РОБІТФАКІВСЬКІ РОКИ

Із автобіографічних записок «Літа і люди»

ВОСЕНИ 1922 року з командировкою Комітету неможлих селян (батько мій належав до комнезаму) я приїхав до міста Кам'янця-Подільського і вступив на робітфак при сільськогосподарському інституті. Тут лише, з робітфаку і комсомолу, починається моє свідоме громадське життя. Я був палким ентузіастом всього нового, що тут почув, пізнав і засвоїв.

Лишилося незабутнім на все життя, з яким сердечним і глибоким смутком, тривогою ми всі, юнаки-робітфаківці, пережили вістку про смерть Володимира Ілліча Леніна в січні 1924 року. Ми слухали ту вість, стоячи в холодному заді, і очі в кожного були повні сліз. То був смуток болючий і щирий, немовби за втратою рідного батька.

Біленьке, чисте й зелене місто над високими й крутими берегами річки Смотрича — чудовий, мов частка красеня—Кисва, наш Кам'янець-Подільський, робітфак, комсомол—то найцікавіші і найсвітліші літа моєї юності.

В цьому чарівному місті — перша моя робота в газеті, перші надруковані вірші, перша моя любов...

Я написав вірш-пісню «Марш робітфаківців», що був надрукований в січні 1924 р. в харківському журналі «Студент революції». Місцевий самодіяльний композитор Франко, що був керівником нашого робітфаківського хорового гуртка, поклав тоді цю пісню на музику.

Коли у свята Травня і Жовтня студенти йшли колонами по вулицях міста і співали мій марш, моє серце, звісно, наповнювалося великою радістю. Бо я сам ішов з тими колонами і сам співав той марш. Я пригадую його приспів

«Робітфаківець уміє працювати!

Сьогодні з молотом, а завтра з олівцем.

Його усюди можна розпізнати

Завзятим сміливим бійцем».

Може, й нелегко було кам'янецькому композитору писати музику до таких ще юних і шкарубких віршів, але нам тоді здавалося всім, що пісня вийшла добре, і мої ровесники мене щиро шанували...

Повесні того ж 1924 року до Кам'янця приїхав молодий письменник, член «Плугу» Сава Захарович Божко з дорученням від ЦК КП(б)У організувати окружну газету. Її назвали тоді «Червоний кордон». Він запросив мене на роботу відповідальним секретарем редакції газети. Згодом я часом заступав Саву Божка, як редактора газети, в дні його відраджень, відпусток.

Пам'ятаю вихід номера газети «Червоний кордон» за 1 травня 1924 року. Тоді всі громадські організації міста виїхали на мітинг спеціальним поїздом до кордону з Румунією. Поїзд дійшов майже до самої річки Дністра, до того місця, де кінчалися рейки над зірваним мостом. Ми вийшли з червоними прапорами на берег.

Мітинг на кордоні був улаштований, як протест проти утисків і терору боярської влади щодо наших братів-бесарабців, у зв'язку з Татарбунарським повстанням. Цій події і Першотравню були присвячені мої вірші, надруковані у тому ж номері газети.

Кам'янецькі літа такі знаменні і сонячні для мене, що до них я повернусь ще не раз і то не в таких коротких, уривчастих споминах...

Звідси, з цього особливо колоритного і чудового куточка нашої України, починався мій газетярський і літературний шлях.

Звідсіля починався громадський і літературний шлях Івана Дніпровського, Олексія Кундзіча, Володимира Бєляєва, що починав тоді свою газетярську роботу в «Червоному кордоні» ще юним хлопчиком.

Іх усіх, моїх друзів, я пам'ятаю у Кам'янці запальними і гарними юнаками.

...Ці рядки написані в 1946 році.

Що ж додати до цього разом з сердечним привітанням моїм землякам, моїм юним друзям на Поділлі?

Нещодавно я закінчив роботу над книгою поезій, пісень і поем «Сорок весен».

Розпочав роботу над романом-хронікою в прозі. Але ця робота — на багато років...

Побажая добрих успіхів у творчості нашій талановитій, надійній зміні! Любіть свою рідну сторону, рідний батьківський край, який усім нам був і є першими дверима у широкий світ Вітчизни, братерства трудящого людства.

Щежень Мисенко

З ДНІВ ЮНОСТІ

ТРИДЦЯТЬ два роки тому Вінницька обласна освіта вирішила поліпшити соціальний склад студентства Кам'янець-Подільського ІНО, перевівши туди з Вінницьких вищих педкурсів групу комсомольської та незаможницької молоді.

Внаслідок цього рішення одного чудесного ранку золотої осені, під'їжджаючи до Кам'янця, ми, кільканадцять хлопців і дівчат, вперше побачили на обрії біле місто, а через якихось двадцять хвилин висипали з вагону розмаїтою юрмою, у лейбиках і свитках, у козушках та перешитих шинелях, з торбинками й саморобними скриньками. Нас зустріли з підводами (в місті тоді була лише одна автомашина — старий фордик), ми посідали на вози і вирушили веселою валкою, безжурні і трохи зухвалі, на ідейну, так би мовити, окупацію цього старовинного міста.

Кількома місяцями раніше до Кам'янця приїхав, щойно закінчивши Харківський комуністичний університет, молодий журналіст і письменник Сава Божко. Організатор і редактор окружної газети «Червоний кордон», чудовий викладач історії і політекономії, завжди незалежно-самобутній і чарівно-безпосередній, Божко зразу очолив нашу групу.

Ми організували комсомольський осередок, профком, почали проводити різні збори, диспути й суди, стали випускати бойову студентську стінну газету, в якій я часто, як її редактор, виступав на різні полемічні теми побуту, мови тощо. Але цим ми не обмежувались. Бувало, Сава Божко випускає нас до двінка, веде через вулицю до крамнички Штрахмана, і, коли панночки й панячі виходять з лекцій, уся наша група уже в залі, і в кожного з нас булка, оселедець і сто грамів халви на закуску. Так ми завдавали «пощечини общественному вкусу», а між іншим і підкріплювались, бо жили на дванадцять карбованців стипендії, з яких ще й відраховували у свій економвідділ на одяг та взуття.

Своєрідні були й наші рейди в місто, у стару фортецю, згодом талановито змальовану у трилогії одного з наших соратників—Володі Беляєва, на Турецький міст і в вузькі вулички міста, до бойових башт і в ремісничі передмістя по-під небачено-оригінальними кручами Смотрича, на хутори і на Новий план. Місто лежало перед нами, як розгорнута книга історії, а Божко, історик з покликання і письменник, умів перегортати сторінки цієї книги. Іноді ми збиралися в парку Шевченка над кручами і до півночі по-сільському співали народні пісні.

Звичайно, ми не тільки боролись за норми простих людей, які харчуються оселедцями, ми працювали вдень на інститутському полі, а вночі стояли на варті у ЧОН'і, виступали з доповідями, їздили і пішки ходили в підшефні села, проводили кампанії за завданнями окружкомів партії і комсомолу в далеких районах, виступали зі своїми творами на літературних вечорах.

Пригадується одна поїзка, коли я цілий день тарабанів возом у Велику Мікшу. Запам'ятались мені ці подільські шляхи, товтри, гаї і села. В цьому відрядженні я написав перше своє оповідання «Червоною дорогою» і послав його в «Молодий Більшовик».

Незабаром з допомогою ЦК комсомолу я перевівся до Харківського ІНО, але потім раз у раз, працюючи над творами, звертався внутрішнім поглядом до рідного Поділля, до незабутнього Кам'янця.

ПЕРШІ РАДОЩІ

У Кам'янці-Подільському мені довелося побувати лише один раз у житті та й то дуже давно, понад тридцять років тому.

Я вчилася тоді в Харківському інституті народної освіти і влітку 1924 року поїхала на канікули до Кам'янця як то кажуть, «в зв'язку з родинними обставинами». Провела тут три літніх місяці і ніколи вже сюди не поверталася.

Але саме тут відбулася одна подія, яка відіграла вирішальну роль в усьому моєму дальшому житті.

Треба сказати, що з самого дитинства я писала вірші, казки, оповідання, писала просто сама для себе, не надаючи серйозного значення цій справі і аж ніяк не гадаючи зробити з цього свою основну професію.

І от, коли 1-го серпня 1924 року відзначалася десята роковина початку першої світової війни, я написала вірш під назвою «Війна війні». Пам'ятаю, він починався рядками:

Оксамитними чорними шатами
Ніч укрила заводи й міста.
Тільки вітер ніжно, як мати,
Обережно пестить жита...

і далі йшла мова про мирні лани, мирну працю радянських людей, які не хочуть війни і оголошують їй війну.

Це був, мабуть, дуже наївний і недосконалий віршик, але вся радянська література була тоді ще зовсім молода і не ставила високих вимог щодо майстерності. Мій вірш узяли й надрукували в газеті «Червоний кордон»! Вперше побачила я свій власний твір надрукованим, і це вирішило мою долю, мій дальший життєвий шлях. Я зрозуміла, що можу писати не лише для себе, що й поетичним словом можу робити свій скромний внесок в боротьбу народу за побудову комунізму. І я відтоді почала писати й друкуватися і стала письменницею.

Отак і вийшло, що випадкове й короткочасне перебування в Кам'янці-Подільському залишилося значним фактом в моїй біографії, а в пам'яті — незабутнім спогадом першого творчого успіху, перших радощів, стремління і надій.

Побажаю ж від усього серця молодим творчим силам Кам'янецьчини зазнати такої ж радості й успіхів в їх перших кроках на важкому, але безмежно звабливому шляху великої літературної праці!

Наталія Забіла —

ЩАСЛИВОЇ ДОРОГИ

Як не забуваються ніколи обійми матері, так не забудеться ніколи миле моєму серцю зелено-кучеряве місто на мальовничих Подільських висотах. В Кам'янці-Подільському промайнула частка моєї юності, моїх найкращих комсомольських літ.

18 років тому мені випало щастя створювати й редагувати в Кам'янці обласну молодіжну газету. Пам'ятаю, зібралось нас хлопців п'ятнадцять і почали ми робити газету. Були серед нас і поети, і нарисовці, і новелісти, і фейлетоністи. І що важливо — всі були молоді, енергійні, беручкі, а найголовніше — газету свою ми дуже любили і, розуміється, старалися, щоб вона була на «високому літературному рівні».

Так уже старалися, що часом передавали куті меду. Особливо весною, особливо в травні, коли в парках безумствують солов'ї, коли все місто тоне в зелені, коли на руських і польських фільварках так буйно цвітуть сади, що здається, наче все навколо рожевою піною позаливано.

В такі дні, бувало, заходить до мене секретар редакції Грицько Лапчинський (тепер він секретар Красноярського крайкому КПРС) і вже на порозі дає волю своїм нервам, посилаючи тисячу чортів на чийсь голову.

— Що сталося, Гриша?

— Газета вийде завтра без довгоносика!

— Чому?

— Миколі Булатову сказали написати передову статтю про участь молоді в боротьбі з шкідниками бурякових плантацій, а він пише новелу про закоханих. Що накажеш — новелу замість передової статті ставити в номері?

— Давай сюди Миколу!

«Дають» Миколу, але що ти з ним удієш? Стоїть він молодий, вісімнадцятирічний, на душі в нього весна, на серці солов'ї. Стоїть винувато посміхатися, а його великі сірі очі немов би промовляють: «Ну, як в таку квітіння про довгоносика писати?..»

Але квітіння-квітінням, любов-любов'ю, а довгоносик-довгоноси́ком. Треба й про нього писати. І бідолашний Микола сідає і пише. Пам'ятаю, вже вночі здав він дуже сердиту передову, в якій закликав знищити довгоносика до останньої кузьки, щоб не заважав, клятий, про любов писати...

А писалося в Кам'янці з серцем, натхненням, писалося легко, і, як нам здавалося, — талановито.

Тепер ми, правда, дещо скромніше оцінюємо свою тодішню літературно-журнальну творчість, але я глибоко переконаний, що наше добре старе місто ще себе покаже. Дасть воно нам, ого-го ще й скільки дасть, — і нових Беляєвих, і Дмитерків, і Масенків, а може ще й більших.

Цей альманах ще не дає підстав для категоричних тверджень, але надії дає. Ні, пуху вам, ні пера, шановні кам'янчани! Щасливої, веселої вам дороги в нашу літературу!

Ф. Масенків

Доступ до інших частин книги можливий лише зареєстрованим користувачам Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки з використанням послуги електронна доставка документів: <http://ounb.km.ua/poslugi/edd/index.php>